

In the article the issue of storage of the library fund is discussed; some problems the fundkeepers are facing are touched upon, ways of their solving are considered. The content of the Program on Fund Storage, which was developed and passed at the V. Sukhomlynskyi State Scientific and Pedagogical Library of Ukraine, is revealed.

Key words: the V. Sukhomlynskyi State Scientific and Pedagogical Library of Ukraine, storage, library fund, program, copying, microfilming, digitalization.

УДК 02:316.77

Я. Є. Сошинська,

канд. іст. наук, доцент

*Національного технічного університету України «КПІ»,
виконавчий директор Української бібліотечної асоціації*

В. Є. Сошинська,

старш. викладач Національного технічного університету України «КПІ»

О. Є. Бояринова,

PR-менеджер Української бібліотечної асоціації

СЕРЕДОВИЩЕ ПРОФЕСІЙНОГО СПІЛКУВАННЯ:

ТЕОРІЯ І ПРАКТИКА

У статті розглянуто формальні та неформальні канали професійної комунікації в документно-інформаційній сфері. Охарактеризовано тенденції щодо трансформації та розширення спектру засобів фахового спілкування. На прикладі комунікаційної діяльності Української бібліотечної асоціації проаналізовано особливості різних видів професійної комунікації.

Ключові слова: професійна комунікація, професійне спілкування, види комунікації, канали комунікації, засоби комунікації, документно-інформаційна сфера, Українська бібліотечна асоціація.

Постановка проблеми. Професійна самореалізація фахівців, ділова взаємодія між ними можливі лише за умови включення їх до соціально-інформаційної системи, коли професійне спілкування або комунікація стає специфічною формою їхніх соціальних відносин.

Сучасні інформаційно-комунікаційні технології, активний розвиток середовища Веб 2.0, трансформаційні процеси, пов'язані з розбудовою інформаційного суспільства в національному та глобальному масштабах, – усе це спонукає наукову та професійну спільноту шукати та використовувати нові

комунікаційні засоби, змінювати середовище професійного спілкування, розширювати свою присутність у професійних і соціальних мережах.

Вивчення теорії і практики фахових комунікаційних процесів у книгознавчому, бібліотечному і бібліографічному середовищі набувають актуальності в контексті сучасного розвитку професії та удосконалення управління документно-інформаційною сферою.

Аналіз наукових досліджень. Однією з найбільш досліджених сфер професійної комунікації, безперечно, є комунікація в науковому середовищі. Важко перелічити всіх зарубіжних та вітчизняних дослідників, які так чи інакше в своїх працях розглядали різні аспекти наукової комунікації. Класичними в цій царині стали праці Д. Мензела, В. Гарвея і Б. Гріффіта, С. Займана, Д. Прайса, А. Михайлова, А. Чорного і Р. Гіляревського та багатьох інших. У сучасній теорії організаційної комунікації важливе місце займають праці К. Уейка, С. Дітца, Г. Міллера, Г. Хофстеде та інших.

Незважаючи на те, що первинно більш ґрунтовно вивчалася наукова комунікація, з якої поступово виокремилися дослідницькі напрями професійної, виробничої, організаційної тощо, вчені розглядають науковий дискурс саме в межах професійного (або виробничого).

Проблеми фахової комунікації у документно-інформаційній сфері в 1990–2000-х рр. розглядалися українськими дослідниками, переважно або у контексті розвитку документознавства, книгознавства, бібліотекознавства, бібліографознавства, архівознавства та практичної діяльності у цих галузях, або у контексті вивчення окремих комунікаційних процесів і каналів. Варто згадати наукові дослідження та узагальнюючі праці В. Бездрабко, Л. Дубровіної, Т. Ківшар, Г. Ковальчук, С. Кулешова, І. Матяш, В. Пашкової, М. Слободяника, А. Чачко, Г. Швецової-Водки, Г. Шемаєвої, а також окремі публікації О. Воскобойнікової-Гузевої, Т. Ярошенко та інших.

Мета роботи. Зважаючи на актуальність поставленої проблеми, автори статті мають за мету розглянути зміни, що відбуваються у науково-професійній

комунікації в документно-інформаційній сфері, та з'ясувати тенденції її подальшого розвитку.

Результати дослідження. Сучасні дослідники розрізняють п'ять видів ділового спілкування в професійній діяльності: пізнавальне, переконуюче, експресивне, сугестивне та ритуальне [6, с. 20]. Кожен із цих видів має свою мету, очікуваний результат, умови організації, комунікативні форми і засоби.

Пізнавальне спілкування сприяє підвищенню поінформованості колег, сповіщенню інформації, необхідної для професійної діяльності, запровадженню інновацій, визначенню напрямів саморозвитку і реалізується завдяки таким комунікативним формам, як лекції, семінари, доповіді, інформаційно-аналітичні повідомлення, звіти, презентації й ін.

Досліджуючи діяльність Української бібліотечної асоціації (УБА) як національного професійного громадського об'єднання, варто зазначити, що одним із стратегічних напрямів її діяльності є розвиток бібліотечної освіти і науки. За період з 1995 р. УБА організувала сотні конференцій, семінарів і тренінгів, реалізувала цілу низку міжнародних професійних науково-освітніх програм. Було підготовлено, видано і розповсюджено більше 20 наукових, науково-інформаційних та науково-методичних видань, які допомагають бібліотекарям досягати високого рівня якості бібліотечного й інформаційного обслуговування.

У 2000 р. УБА разом із Національною академією керівних кадрів культури і мистецтв заснувала Центр безперервної інформаційно-бібліотечної освіти, навчання в якому пройшли тисячі бібліотекарів. На його базі діє Головний тренінговий центр, створений за проектом УБА в межах програми «Бібліоміст» [10]. Він є координаційним і методичним центром для 25 регіональних тренінгових центрів, розробляє відповідні навчальні курси та організовує підвищення кваліфікації бібліотекарів відповідно до сучасних вимог за шістьма навчальними модулями, готує сертифікованих тренерів і запроваджує дистанційне навчання.

Важливою комплексною формою пізнавальної професійної комунікації є щорічні науково-практичні конференції УБА та спільний проект із громадським об'єднанням «Форум видавців» – Бібліотечний форум у Львові. Вони поєднують різні освітньо-комунікативні форми та сприяють обміну прогресивним досвідом. Теми цих зібрань надзвичайно актуальні та знаходять широку підтримку у професійного співтовариства: «Людина – суспільство – книга – бібліотека» (2010) [8], «Українська бібліотечна асоціація: 15 років на захисті інтересів бібліотек» (2010), «Партнерство для розвитку» (2011) [9], «Інноваційна діяльність бібліотек» (2011) [5]. У межах реалізації проекту УБА «Інформація органів влади для громадян у бібліотеці: пошук, доступ, консультування», що здійснюється за організаційної та фінансової підтримки Програми сприяння Парламенту II, також відбуваються регіональні тренінги для працівників книгозбірень з метою надання практичних порад у створенні мережі Пунктів доступу громадян до офіційної інформації (ПДГ) у бібліотеках різних типів і відомчого підпорядкування (їх на сьогодні вже понад 340). Проведено фокус-семінар для викладачів ВНЗ, що готують бібліотекарів і документознавців, розроблено та рекомендовано до впровадження навчальну програму курсу «Бібліотеки та електронне урядування» для студентів спеціальності «Книгознавство, бібліотекознавство та бібліографія», організуються семінари та конференції з обміну досвідом роботи.

Варто також згадати значну партнерську роботу УБА з Гете-інститутом в Україні, яка сприяє налагодженню професійної комунікації не лише на національному, але й на міжнародному рівнях. Уже звичними стали щомісячні семінари УБА («Зустрічі бібліотекарів») за організаційної підтримки відділу «Інформація та бібліотека» Німецького культурного центру, а також спільні освітні програми із залученням німецьких фахівців та експертів.

Переконуюче спілкування спрямоване викликати у співрозмовників певні почуття, сформувані ціннісні орієнтації та установки, переконати їх у правомірності тих чи інших стратегій взаємодії, зробити їх своїми одностайними, залучити на свій бік, спонукати приєднатися до своєї позиції.

Комунікативними формами такого професійного спілкування є промова, прес-конференція, круглий стіл, дискусія, полеміка, переговори, бесіда, презентація тощо.

У діяльності УБА переконуюча професійна комунікація значно активізувалася у зв'язку з розробленням і виконанням завдань «Програми розвитку членства Української бібліотечної асоціації на 2011–2014 рр.» та реалізацією Програми ІФЛА «Розбудова потужних бібліотечних асоціацій» в Україні у 2010–2012 рр. [11]. Важливим результатом такої комунікаційної взаємодії є збільшення кількості індивідуальних та колективних членів УБА в 2011 р. порівняно з 2010 р. на 40 %, а також посилення мотивації дійсних та потенційних членів до активної участі у розвитку організації та зростання її ролі як у професійному секторі, так і в суспільстві загалом. Переконуюча комунікація також знаходить своє відображення у роботі семи тематичних секцій УБА, кожна з яких покликана виявляти актуальні проблеми бібліотечно-інформаційної діяльності, на основі аналізу та спільної командної роботи обирати можливі шляхи вирішення цієї проблеми, готувати та поширювати відповідні рекомендації, документи тощо.

Експресивне спілкування має на меті сформувати у співрозмовника психоемоційний настрій, передати почуття, переживання, спонукати до необхідної соціальної дії, залучити до конкретної акції. Комунікативними формами є спеціальні промови, бесіди, зібрання, мітинги, розповіді про ситуацію, про організацію, про особу, брифінг, демонстрація кіно- і відеоматеріалів, аналіз потенційних проблем і можливих наслідків, лозунги та заклики. Найбільшого вияву у діяльності УБА експресивна професійна комунікація набуває при виконанні Програми з адвокації «Через бібліотеки – до знань!», яка спрямована на досягнення трьох основних цілей: модернізація матеріально-технічної бази українських бібліотек, формування і підтримка позитивного іміджу бібліотек в українському суспільстві, більш дієва співпраця з владою та впровадження навчальних програм, розроблених із метою підвищення професійної готовності бібліотечних фахівців відповідати

інформаційним потребам користувачів XXI століття. УБА вже має позитивний досвід адвокаційної діяльності [3], і в цьому контексті експресивна комунікація спрямовується на представників органів державної влади (Верховної Ради України та її Комітетів, Кабінету Міністрів України, Міністерства культури України, Державного комітету телебачення і радіомовлення України, Державної служби інтелектуальної власності та ін.) та місцевого самоврядування, Європейської Комісії, посольств, комерційних компаній, неурядових і громадських організацій, благодійних фондів, ЗМІ та громаду в цілому.

Потужною адвокаційною кампанією УБА з яскраво вираженим експресивним забарвленням є відзначення Всеукраїнського дня бібліотек у новому форматі [2], який надав святу справді всеукраїнського масштабу, сприяв перетворенню Дня бібліотек із вузькопрофесійного свята на загальнонародне. З ініціативи УБА у різних куточках України проходять флешмоби та перфоманси, бібліотечні квести, дні відкритих дверей, організовуються бібліотечні майданчики на вулицях, площах та в парках населених пунктів, проводяться акції в соціальних мережах та багато іншого. Для посилення експресивного впливу активно використовуються девізи та слогани УБА: «Бібліотек@ – світ нових можливостей», «Бібліотек@ – інформація – знання – успіх», «Партнерство для розвитку», «Читай! Формат не має значення».

Сугестивне спілкування, як правило, впливає на співрозмовника, у т. ч. ділового партнера, змінюючи його мотивацію, ціннісні орієнтації та установки, поведінку та ставлення. Комунікативними формами є бесіда, зібрання, мітинг, прес-конференція, брифінг, дебати, реклама, консультація, тренінг. Найчастіше сугестивну комунікацію розглядають як складник реклами, зокрема іміджевої, та зв'язків із громадськістю. Вона ефективна для зміни стереотипів, які, наприклад, на сьогодні панують у суспільстві щодо бібліотек та бібліотечних працівників. Важливе значення для сугестивного впливу має кольорова гама, яка може бути пов'язана як із позитивною, так і з негативною семантикою.

Тому для створення позитивного візуального образу при розробленні свого корпоративного стилю УБА обрала білий, голубий, синій і жовтий кольори.

Упродовж останніх двох років Асоціацією було розроблено, виготовлено і розповсюджено три бібліотечні плакати (до Всеукраїнського дня бібліотек, про Мережу ПДГ, про потужну бібліотечну асоціацію), три інформаційно-рекламні буклети УБА (проектна діяльність, переваги членства, організація доступу до офіційної інформації), дві листівки (про інновації та потужну бібліотечну асоціацію), банери з девізом УБА, кишенькові та настільні календарі, повітряні кульки, поліетиленові пакети, хустинки у корпоративному стилі, спеціальні наклейки з логотипом УБА. Вперше до Всеукраїнського дня бібліотек було розміщено білборди бібліотечної тематики в м. Києві та м. Тернополі. В єдиному стилі також оформлено друковані та електронні видання Асоціації. Усе це має позитивний ефект, виражений у візуальній впізнаваності інформації про УБА, незалежно від комунікаційного каналу.

Ритуальне спілкування має на меті закріпити і підтримувати конвенційні відносини в професійному середовищі, формувати професійну гордість, командний дух, зберігати традиції, створити і закріпити нові ритуали. Комунікативними формами такого професійного спілкування є вітальне слово, урочиста доповідь, свята, посвяти, презентації, урочисті зібрання, відзначення, церемонії, обряди. Прикладами ритуальної професійної комунікації, ініційованої УБА, є проведення конкурсів та присвоєння відзнак УБА. Так, Асоціація щорічно проводить Всеукраїнський конкурс «Бібліотека року», Конкурс літературних творів бібліотечних працівників, Всеукраїнський конкурс бібліотечних інтернет-сайтів та Конкурс девізів, а також нагороджує почесними відзнаками та грамотами УБА [4]. Урочиста церемонія нагородження відбувається на Конференції УБА і має надзвичайне емоційне забарвлення. Так, у 2011 р. почесне звання «Бібліотека року 2011» присвоєно Державній науково-педагогічній бібліотеці України імені В. О. Сухомлинського Національної академії педагогічних наук України за

активне втілення в практику широкого спектру інновацій, які сприяють розвитку освітнього простору України.

Як уже зазначалося, моделі професійної комунікації в умовах розбудови інформаційного суспільства поступово, але невпинно змінюються. Усе більшого поширення набувають моделі нелінійного характеру, що характеризуються як постійними (сталими) зв'язками та взаємозв'язками, так і тимчасовими [12, с. 75]. Провівши аналіз сучасних засобів професійних комунікацій в бібліотечно-інформаційній галузі, О. Воскобойнікова-Гузева зробила висновок про появу новітніх форм професійних комунікацій, як-то: інформаційні портали, теле- та електронні конференції, електронні журнали, курси дистанційного навчання, списки розсилання тощо. Науковець підкреслює, що активне використання сучасних засобів і форм професійних комунікацій дозволяє подолати різноманітні інформаційні бар'єри, сприяє розширенню професійних контактів, фаховій самоосвіті, стає однією з форм та засобом у системі підвищення кваліфікації [1, с. 26].

З-поміж нових засобів професійної комунікації також варто згадати блоги, кількість яких постійно зростає. Однак не всі суб'єкти документно-інформаційної сфери є однаково активними у їх створенні та використанні. Так, досліджуючи інтернет-ресурс «Книгоспілка» (<http://libra.in.ua>) та його базу видавців (на момент вивчення матеріалу налічувала 158 позицій) виявлено, що жоден із видавців, які подали відомості про себе, не має «закладок» «Блоги» на своїх веб-сайтах. Крім того, більшість видавців, особливо це стосується регіональних представників, не має своїх власних інтернет-ресурсів і в кращому випадку оприлюднює у відомостях про себе електронну адресу [7, с. 126].

Отже, у цьому питанні працівники бібліотек мають значно більший досвід. Як зазначає Т. Ярошенко, переважна кількість бібліоблогів України націлена на професійне спілкування з колегами, що пояснюється прагненням до професійної дискусії та оприлюднення професійної інформації, а присутність у соціальних мережах сприяє популяризації бібліотечних сервісів і ресурсів, активному спілкуванню з користувачами та залученню нових, професійному

спілкуванню (наприклад, групи IFLA чи ALA на LinkedIn та ін.) [13, с. 21]. УБА також активно використовує всі комунікативні можливості свого офіційного веб-порталу (<http://uba.org.ua>) та трьох блогів – «Творчість та інновації в українських бібліотеках» (створений спільно з Центром інформаційних ресурсів Посольства США в Україні, модератор – віце-президент УБА В. Пашкова), блог з адвокатури, «Доступ громадян до офіційної інформації: роль бібліотек». Так, середня відвідуваність веб-порталу за місяць становить близько 4,2 тис. користувачів, які переглядають понад 15,2 тис. сторінок. 53 % відвідувачів потрапляють на портал через пошукові системи за такими ключовими словами: «УБА», «Українська бібліотечна асоціація», «Бібліоміст», «сайт УБА», «бібліотечна асоціація» тощо, 31 % – через посилання на інших сайтах, а 16 % – через прямий набір веб-адреси порталу. Діяльністю УБА як національної бібліотечної асоціації цікавляться й колеги з інших країн. Таким чином, географія відвідувачів порталу УБА за січень–листопад 2011 р.: Україна – 94,5 %, Росія – 2,54 %, США – 0,36 %, Польща – 0,16 %, а також Білорусь, Бразилія, Німеччина, Молдова, Канада та ін.

Висновки. Аналіз формальних і неформальних комунікаційних процесів, їх становлення і тенденцій розвитку сприяє науковому прогнозуванню функціонування документно-інформаційної сфери. Порівняння теоретичних та практичних аспектів фахової комунікації, сучасних її особливостей, викликаних змінами зовнішнього середовища, змістовними й технологічними новаціями, дозволяє підвищити ефективність комунікаційної діяльності у документно-інформаційній сфері, спонукає науковців та фахівців документної, книжкової та бібліотечної справи до ширшого застосування нових комунікаційних технологій і засобів.

Література

1. *Воскобойнікова-Гузєва, О. В.* Сучасні засоби професійних інформаційних комунікацій / *О. В. Воскобойнікова-Гузєва* // *Бібл. вісн.* – 2004. – № 22. – С. 22–26.
2. *Всеукраїнський день бібліотек: новий формат : метод. рек. для регіон. від-нь і колект. членів Укр. бібл. асоц. / Укр. бібл. асоц. ; авт.-уклад.*

Попова Н. Ф. ; редкол.: Пашкова В. С., Сошинська Я. Є., Шевченко І. О. ; відп. за вип. Сошинська Я. Є. – К. : Самміт-Книга, 2010. – 52 с.

3. *Загуменна, В.* «Адвокасі» без перешкод / В. Загуменна // День. – 2010. – 12 серп. (№ 143). – С. 7.

4. Конкурси та відзнаки УБА // БібліоТека : бюл. Укр. бібл. асоц. – 2011. – № 3. – С. 4.

5. Конференція УБА «Інноваційна діяльність бібліотек», 8–10 листопада 2011 р., м. Київ [Електронний ресурс] // Українська бібліотечна асоціація : [офіц. сайт]. – Текст. дані. – К., 2011. – Режим доступу: [http://ula.org.ua/index.php?id=single&L=0&tx_ttnews\[tt_news\]=86&cHash=3e4f28f24566c559ad7421cb49d5c538](http://ula.org.ua/index.php?id=single&L=0&tx_ttnews[tt_news]=86&cHash=3e4f28f24566c559ad7421cb49d5c538). – Назва з екрана.

6. *Панфилова, А. П.* Деловая коммуникация в профессиональной деятельности / А. П. Панфилова ; Санкт-Петербург. ин-т внешнеэкон. связей, экономики и права, О-во «Знание». – СПб. : [б. и.], 2001. – 496 с.

7. *Сошинська, В. Є.* Професійна комунікація видавців в інтернет-середовищі / В. Є. Сошинська // Документознавство. Бібліотекознавство. Інформаційна діяльність: проблеми науки, освіти, практики : матеріали VIII Міжнар. наук.-практ. конф., м. Київ, 17–19 трав. 2011 р. – К., 2011. – С. 126–128.

8. *Сошинська, Я. Є.* Бібліотекарі та видавці: як спільно розвивати книжкову справу в Україні? / Я. Є. Сошинська // Вісн. Книжк. палати. – 2010. – № 9. – С. 44.

9. *Сошинська, Я. Є.* II Львівський бібліотечний форум – налагоджуємо партнерства / Я. Є. Сошинська // БібліоТека : бюл. Укр. бібл. асоц. – 2011. – № 3. – С. 3.

10. УБА реалізує програму ІФЛА «Розбудова потужних бібліотечних асоціацій» // БібліоТека : бюл. Укр. бібл. асоц. – 2011. – № 2. – С. 1–2.

11. *Хіміч, Я. О.* Центр безперервної інформаційно-бібліотечної освіти: десять років діяльності / Я. О. Хіміч // БібліоТека : бюл. Укр. бібл. асоц. – 2010. – № 2. – С. 3.

12. *Шемаєва, Г. В.* Система науково-галузевих комунікацій: теоретико-методологічне обґрунтування / Г. В. Шемаєва // Бібліотекознавство. Документознавство. Інформологія. – 2009. – № 1. – С. 72–77.

13. *Ярошенко, Т.* Бібліотека, бібліотекарі та користувачі бібліотек в епоху Веб 2.0: виклики часу / Т. Ярошенко // Бібл. планета. – 2011. – № 1. – С. 17–22.

Я. Е. Сошинская, В. Е. Сошинская, О. Е. Бояринова

Среда профессионального общения: теория и практика

В статье рассмотрены формальные и неформальные каналы профессиональной коммуникации в документно-информационной сфере. Охарактеризованы тенденции трансформации и расширения спектра средств профессионального общения. На примере коммуникационной деятельности Украинской библиотечной ассоциации проанализированы особенности разных видов профессиональной коммуникации.

Ключевые слова: профессиональная коммуникация, профессиональное

общение, виды коммуникации, каналы коммуникации, средства коммуникации, документно-информационная сфера, Украинская библиотечная ассоциация.

Ya. Ye. Soshynska, V. Ye. Soshynska, O. Ye. Boyarynova

The Professional Communication Environment: Theory and Practice

The article deals with formal and informal channels of communication in the documental and informational domain. The tendencies of transformation and increasing of number of professional communication means are characterized. On the example of the Ukrainian Library Association's communicative activity, the peculiarities of different types of professional communication are analyzed.

Key words: professional communication, types of communication, channels of communication, means of communication, documental and informational domain, the Ukrainian Library Association.

УДК 023.4:005.336.5:001.4

С. М. Зозуля,

зав. відділу ДНПБ України ім. В. О. Сухомлинського

ФОРМУВАННЯ ТЕРМІНОЛОГІЧНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ БІБЛІОТЕЧНИХ ФАХІВЦІВ У КОНТЕКСТІ ІННОВАЦІЙНОГО РОЗВИТКУ ГАЛУЗЕВОЇ ОСВІТИ

У статті охарактеризовано важливість формування термінологічної компетентності бібліотечних працівників. Проаналізовано основні поняття, що належать до сфери інформаційної культури. Уточнено сутність понять «термінологічна компетентність», «професійна компетентність».

Ключові слова: *інформаційна культура, культура фахівця, термінологічна компетентність, професійна етика, професійна компетентність.*

Постановка проблеми. Посилення уваги до термінологічної проблематики на сучасному етапі інтеграції й диференціації наук та інформатизації суспільства підтверджує важливість функціонування унормованої наукової лексики, оскільки термін – це інструмент професійної діяльності. Нині реформування освіти в Україні дозволяє виходити за межі вузькопрофесійних навичок та спонукає фахівців, зокрема бібліотечної галузі до саморозвитку, збагачення інтелектуального потенціалу, розширення